

Lausunto

15.4.2025

VN/2628/2025

VN/2628/2025-OKM-16

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto sivistysvaliokunnalle valtioneuvoston teollisuuspoliittisesta selonteosta (VNS 1/2025 vp)

Selonteko perustuu työ- ja elinkeinoministeriön johdolla valmisteltuun teollisuuspoliittiseen strategiaan ja sen ohjausryhmän ehdotuksiin harkittavista uusista politiikkatoimista. Opetus- ja kulttuuriministeriö osallistui teollisuuspoliittisen strategian ohjausryhmän toimintaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että teollisuuspoliittinen selonteko on tervetullut ja toimialaneutraalius on hyvä lähtökohta. Keskeiset kysymykset opetus- ja kulttuuriministeriön näkökulmasta ovat tutkimus- ja kehittämistoiminta (5.4 Luomme kasvua tutkimuksesta, innovaatioista ja kansainvälisistä verkostoista) sekä osaamiskysymykset (5.7. Varmistamme osaavan työvoiman saatavuuden). Nämä kysymykset ovat avainasemassa niin yksilöiden, yritysten kuin koko yhteiskunnan näkökulmasta.

Korkea osaaminen luo edellytyksiä talouden kasvuksi. 2010-luvulla perusasteen varassa olevien työllisten määrä on laskenut nopeasti, toisen asteen tutkinnon suorittaneiden työllisten määrä on pysynyt vakaana ja korkeasti koulutettujen osuus työllisistä on noussut voimakkaasti. Suomen koulutustaso on kuitenkin selvästi alle OECD-maiden keskiarvon ja koulutustason nousu on pysähtynyt nuorten aikuisten (25–34-vuotiaiden) korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudella mitattuna. Korkeasti koulutettujen ammattiryhmien työvoimapula on Suomessa OECD-maiden pahimpia ja ennakointitietojen perusteella työvoimakysyntä siirtyy aiempaa voimakkaammin korkeasti koulutettuihin ryhmiin. Euroopan komission juuri julkaistussa Osaamisunionissa todetaan, että yli puolessa uusista työpaikoista vuoteen 2035 mennessä vaaditaan korkeakoulutettua osaajia, joita Euroopassa ei kuitenkaan tuoteta tarpeeksi.

Korkeakoulutustason nostamisen yhteydessä on huolehdittava jatkossakin koulutuksen laadusta ja sen tuottamasta osaamisesta. Tiivis yhteistyö työelämän kanssa on keskeistä, jotta opiskelijoille tarjoutuu nykyistä laajemmin mahdollisuuksia esimerkiksi harjoitteluun tai opinnäytetöiden tekemiseen. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää myös kansainvälisiin opiskelijoihin ja työelämässä tulisi entistä paremmin tunnustaa ulkomailla suoritetun alemman korkeakoulututkinnon tuottama osaaminen ja verkostot. Osaamisen ja osaajien liikkuvuus on myös keskeinen yhteisesti edistettävä asia. Korkeakoulutuksen osalta on tärkeää tukea opiskelijoiden liikkuvuutta jo opintojen aikana, samalla tunnistaen ulkomailla saatu osaaminen työelämän etuna, ei esteenä. Pienenä maana Suomelle on tärkeää, että osaaminen kehittyy myös vahvassa ja vastuullisessa kansainvälisessä vuoropuhelussa liikkuvuuden, opetusyhteistyön tai muiden järjestelyiden merkeissä. Tässä digitalisaatio tuo uudenlaiset mahdollisuudet osaamisen kehittämiselle ja Suomen tulisi olla edistämässä tätä etunojassa. Samalla

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

työelämässä tulisi tarkastella käytäntöjä osaamisen tunnistamisessa ja sujuvoittaa työelämään siirtymistä ja osaajien liikkuvuutta erilaisin koulutustaustoin.

Teollisuuden työvoimatarpeiden kannalta aikuiskoulutus on keskeistä. Työelämä, työ itsessään, teknologia ja maailma muuttuvat kiihtyvällä nopeudella. Koulutustason noston rinnalla on pidettävä huolta myös jo työelämässä olevien osaamisesta ja sen uudistamisesta. Suomessa tarvitaan enemmän aikuisille suunnattua työelämän tarpeita vastaavaa lyhytkestoista koulutusta. Avoimen korkeakoulutuksen tarjonnan laajentamiseksi ja monipuolistamiseksi avoimen korkeakouluopetuksen enimmäismaksua nostettiin viime vuonna 15 eurosta 45 euroon opintopisteeltä, mutta korkeakouluilla on jatkossakin mahdollisuus tarjota opintoja maksutta tai enimmäishintaa edullisemmin. Tämän lisäksi korkeakoulut pilotoivat parhaillaan työelämän tarpeisiin räätälöityjä tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia (microcredentials). Hanketta rahoittaa Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus Jotpa.

Myös ammattitutkinnoilla on tärkeä rooli työvoiman osaamisen kehittämisessä. Erikoisammattitutkinnojen tarjonnasta yli puolet kohdistuu korkeakoulutettujen toimihenkilöiden johtamisosaamiseen ja vastaaviin koulutuksiin. Keskuskauppakamarin syksyllä 2024 julkaisemassa kyselyssä 48 prosenttia yrityksistä kertoi, että suurin osaajapula on ammattiin koulutetuista tekijöistä. Esimerkiksi suuret vientialat kemian- ja metsäteollisuus työllistävät suoraan tai välillisesti yli 200 000 suomalaista, joista yli puolella on toisen asteen tutkinto. Teollisuudessa tarvittavien ammatillisten osaajien määrä ei ole merkittävästi vähenemässä. Teollisuuden esittämät huolet liittyvät sekä ammattikoulutettujen määrään että heidän osaamiseensa. Suomessa on käynnissä merkittävä teollisuuden murros, joka näkyy investointeina mm. vihreään teollisuuteen ja kaivoksiin. Tämä tarkoittaa, että teollisuuden kannalta myös välilliset työvoimatarpeet mm. investointien rakennusvaiheiden aikana sekä logistiikassa ovat keskeisiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on hallitusohjelman mukaisesti valmistellut merkittäviä muutoksia ammatillisen koulutuksen rahoitusmalliin. Vuoden 2026 alusta voimaan tulevat muutokset korostavat opiskelijamäärien kasvattamisen sijasta opintosuorituksia ja opintojen jälkeistä työllistymistä. Rahoitus huomioi niin koko tutkinnon kuin tutkinnon osien suorittamisen, mikä mahdollistaa jatkuvan oppimisen tarjonnan uudistumista ammatillisessa koulutuksessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut laajapohjaisen työryhmän valmistelemaan esityksiä aikuisten ammatillisen koulutuksen ja jatkuvan oppimisen tarjonnan uudistamiseksi. Työryhmän toimieksiantoon sisältyvät keinojen löytäminen tutkintoa lyhyempien koulutustarjonnan edistämiseksi sekä jatkuvan oppimisen rahoituspohjan laajentamiseksi julkisen rahoituksen ulkopuolella. Työryhmän määräaika on tammikuun 2026 lopussa.

Teollisuudessa on perinteisesti hyödynnetty oppisopimuskoulutusta nykyaikaisten tuotantoympäristöjen edellyttämän moniosaamisen saavuttamiseksi. Mikäli yritykset siirtyisivät enenevässä määrin tutkintoa lyhyempiin koulutuksiin, joita myös oppisopimuskoulutuksella voidaan edistää, tehostaisi se julkisten varojen käyttöä ja mahdollistaisi nykyistä useammalle työikäiselle mahdollisuuden kehittää ammattitaitoaan työuransa aikana. Tätä tavoitetta voidaan esittää vuoden 2026 alusta alkavaan toiminnanohjauksen kokeiluun kuuluvissa ministeriön ja koulutuksen järjestäjien välisissä neuvotteluissa sekä niitä täydentävissä toimialakohtaisissa neuvotteluissa, joita ministeriö tulee käymään muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on käynnistynyt korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiotyö, jossa tarkastellaan yhteiskunnan osaamistarpeita tulevaisuudessa. Yhteiskunnan uudistuminen ja talouden kasvupotentiaalin vahvistaminen alleviivaavat t&k-intensiteetin noston ohella osaamistason noston tärkeyttä. Tarvitsemme enemmän ja korkeammin koulutettua henkilöstöä erityisesti yksityisellä sektorilla, mutta myös korkeakoulujen opetus- ja tutkimustehtävissä. Kansainvälisten vertailujen mukaan Suomen suurimpien vientiyritysten henkilöstö on verrokkimaita matalammin koulutettua ja suurimmillaan ero on t&k-henkilöstössä. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2040 -työssä on tavoitteena hahmotella miten varmistetaan t&k-osaajien riittävyys myös elinkeinoelämään. Kannamme huolta myös tutkijanuran houkuttelevuuden ja arvostuksen laskusta.

Valtion kasvavaa tutkimus- ja kehittämisrahoitusta on kohdennettu merkittävässä määrin, yli puolet toistaiseksi kohdennetusta, innovaatorahoituskeskus Business Finlandin kautta jaettavaksi yrityslohjaiseen T&K-toimintaan. Teollisuuden pitkäjänteisen kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että samanaikaisesti vahvistetaan myös perustutkimuksen mahdollisuuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on visiotyön valmisteluvaiheessa käynyt keskustelua Business Finlandin rahoittamien veturiyritysten ja Suomen Akatemian lippulaivahankkeiden kanssa. Näissä yritysten ja korkeakoulujen t&k-yhteistyöhön keskittyneissä keskusteluissa on noussut esille oleellisia ja hyödyllisiä näkökohtia korkeakoulujen, muiden julkisten tutkimusorganisaatioiden ja yritysten yhteistyöstä sekä kehittämistarpeista. Veturirahoitus on laajentanut, syventänyt ja luonut rakenteita veturiyritysten yhteistyöhön korkeakoulujen kanssa. Veturiyritykset myös kertoivat laajasta kiinnostuksesta korkeakouluissa tehtävään

perustutkimukseen. Julkinen raha ei ole useille veturiyrityksistä rajoittavana tekijänä tutkimusorganisaatioiden kanssa tehtävälle yhteistyölle vaan se mahdollisesti laajentaa tai vahvistaa yritysten T&K-yhteistyötä. Yritysten viestien mukaan t&k-yhteistyötä voidaan tukea myös siten, että julkisilla t&k-toimijoilla on nopeat valmiudet aloittaa yhteistyöhanke, ja että yhteistyöstä sopiminen on joustavaa.

Lisätietoa:

Opetusneuvos Riina Vuorento, riina.vuorento@gov.fi, 0295 330 363

Opetusneuvos Laura Taajamaa, laura.taajamaa@gov.fi, 0295 330 317

Jakelu	Eduskunnan sivistysvaliokunta
Tiedoksi	OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Anita Lehikoinen OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Emmi Venäläinen OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Santeri Lohi